

De Hallen van Parijs

“Parijs, het zinderend landschap van het leven”

H. von Hofmannsthal

In 1866 werden in het 1e arrondissement, in het centrum van Parijs, de Hallen geopend. Al eerder vonden op deze plaats markten plaats in de toen nog bestaande straten. Binnen de juist in uitvoering genomen reconstructies onder stadshervormer Haussmann moest het nieuwe complex gaan functioneren voor de voedselvoorziening van aanvankelijk twee miljoen stedelingen. Met de nieuwe haussmanniaanse boulevards zouden de aan- en afvoerlijnen verzekerd zijn. Naar verluidt werden alleen al voor de aanleg van de markthallen 12.000 buurtbewoners aangezegd te verhuizen. Als plaats van handeling koos men een gebied aan de oostkant van de bestaande graanbeurs (*Halle aux Blés*) uit 1767, een intrigerend rond gebouw met een koepel. Dit gebouw werd later aangepast tot handelsbeurs (*Bourse de Commerce*) en is als zodanig nog heden te bewonderen.

Rondom dit Hallencomplex ontstond een gehele wijk als entourage met tal van levendige café's en eethuisjes voor bezoekers, handelaren, vervoerders en marktpersoneel. De goedkope appartementen op de verdiepingen dienden vooral als huisvesting voor marktverkopers, schoonmakers, sjouwers en paardenverzorgers (tot 1900 komen op Parijse straatbeelden veel paarden, nog geen gemotoriseerde voertuigen voor). De werktijden van het marktpersoneel waren lang, de verdiensten schamel. Een verhaal van de auteur Lucien Barot speelt zich af onder het marktpersoneel en geeft een inzicht in het leven in en om de Hallen. Naar mijn inschatting (HS) speelt het niet gedateerde verhaal in de jaren rond 1900-1910. Het inwonertal van Parijs was toen gegroeid tot 4,1 miljoen, waarvan 2,9 miljoen binnen de stadsmuren. De appartementsgebouwen kenden geen liften, terwijl men soms zes verdiepingen hoog woonde. Een jonge marktverkoopster, de hoofdpersoon in het verhaal, deelt haar zolderkamer met een ander huurstertje. Ook hetzelfde bed delen zij. De marktverkoopster is moeder van een baby, welke overdag in een mandje mee naar het werk in de Hallen wordt genomen. Van privacy was vrijwel geen sprake in deze onderkomens die bovendien bedompt waren, in de winter slecht verwarmd, gehorig en niet brandveilig. Afvalwater en menselijke behoeften moest men zelf over de trappen afvoeren in een emmer. De woonblokken ten oosten van de Hallen golden binnen Parijs als de meest verwaarloosde. Het aantal lijdens aan tuberculose was er hoog. Eens per maand heeft het meisje een middag vrij, en door zich op haar best te kleden probeert zij haar waardigheid te bewaren tijdens wandelingen met haar kind over de boulevards en in de parken. Daar treft zij de meer welgestelde Parijzenaars op haar pad. Indringend zijn de beschrijvingen van het leven in de markthallen, welke worden beschreven als imposante paleizen van voedsel. Er heerst een amalgaam van geuren en kleuren, van fruitig en fris in de vroege ochtenduren tot vertrapt, rottend en ondraaglijk tegen sluitingstijd. Barot schrijft over het personeel van de Hallen: “Ze leven er te midden van een uitbundige overvloed. Zij ademen voedsel in duizend zware vette geuren. Zij grijpen met hun handen in voedsel, tot aan de ellebogen graaien ze erin, aan hun lompe schoenen en laarzen kleeft platgetrapt voedsel. Hun hele wezen is oververzadigd van voedsel; het zweet, dat tappelings uit hun poriën stroomt, ruikt ernaar. Vis, groenten, fruit, boter, eieren, vlees,

Een van de paviljoenen van de Hallen, een magneet in het stadsleven (foto 1916)

gevogelte - voor vier miljoen mensen opgestapeld, opeengehoopt, bij elkaar gestort, dat is de wereld waarin zij leven". De schoonmakers stonden na afloop van een lange marktdag voor de taak de vertrapte smurrie van de vloeren te ruimen en het er voor de volgende dag weer fris te doen uitzien. Ook een roman van Emile Zola "De buik van Parijs" (*Le ventre de Paris*) uit 1873 speelt om en nabij de Hallen en maakt in de titel een prachtige verwijzing naar het wezen van dit gebied (zie ook ►Nawoord). De dagverse produkten werden vanaf het omliggende platteland aangevoerd. Vanuit dit midden van de stad konden de stadsbewoners zich vervolgens verzekeren van hun dagelijkse levensbehoeften. Van oudsher was de Parijse situatie hierin uniek. In vergelijkbare steden als Londen lagen de produktmarkten verspreid over het stedelijk grondgebied. De straatbenamingen in oudere steden geven daarover aanwijzingen: Graanmarkt, Vismarkt, Schapenmarkt en meer. In een wat ouder verhaal beschrijft de kroniekschrijver Louis Sébastien Mercier de paarden die loom en vermoeid in de vroege ochtend de Hallen bereikten na afstanden te hebben afgelegd tot zo'n twaalf kilometer. Achttien eeuwen daarvoor, in de eerste eeuw na Christus, had bevoorrading van Rome op dezelfde wijze met bespannen karren plaatsgevonden, zo blijkt uit vergelijkende beschrijvingen. Het konden rijkelijke, overvloedige, zelfs feestelijke uitstallingen zijn van natuurlijke produkten. De markt was bij uitstek een plaats van samenkomst en ontmoeting. Met het kerkgebouw funktioneerde de markthall als het orgaan van de stedelijke hartslag. In het ►Nawoord zijn enkele lezingen over het dagelijks leven in de opkomende metropool Parijs van de 19de eeuw weergegeven.

De markthallen waren een prematuur voorbeeld van de toepassing van een metalen gebouw in het stadsbeeld. De voorlopersrol was nog steeds van toepassing, zeventig jaar na de ingebruikname in 1803 van de Pont des Arts als voetgangersbrug over de Seine: het eerste

metalen stadsobject buiten bakermat Engeland. Het hallencomplex bestond uit tien enorme paviljoens, door de architect Victor Baltard samengesmeed tot een architectonische eenheid van radicale helderheid en overzichtelijkheid. Tot dan was Parijs eeuwenlang samengesteld uit tassingens van steen en hout. Zoals de akkers en weilanden voor de voedselvoorziening zorgden, leverden de steengroeven en produktiebossen de materialen voor het gebouwde Parijs. Doorgaans waren deze winplaatsen niet ver verwijderd van de stad. Maar veel andere producten werden over de Seine aangevoerd, de rivier die op korte afstand van de Hallen stroomde. Gedurende eeuwen werd zelfs *onder* de stad steen gewonnen dankzij een stelsel van mijngangen de zgn cataphiles. Een open steengroeve binnen de stadsmuren werd later omgevormd tot het geaccidenteerde stadspark Buttes Chaumont. De toepassing van metaal en glas vormde een breuk in de vertrouwdheid met steen en hout. Groot was daarom de verwarring in de 19de eeuw, zowel onder publiek als architecten, om zicht te krijgen op deze vernieuwing. "Sinds het begin van de eeuw, is er slechts een monument gebouwd... welk op natuurlijke wijze het licht van onze tijd tot uitdrukking brengt; dat zijn de Hallen". Deze uitspraak van Emile Zola had eerder de uitwerking van een provocatie dan als uitdrukking van een algemeen gevoel. De meeste metalen gebouwen werden daarom behoedzaam in een traditioneler omhulsel verpakt. Een goed voorbeeld, dat vandaag de dag nog is te bezoeken, kan ik niet onvermeld laten. De *église Saint-Eugène* (1855) is een hoofdzakelijk uit steen gebouwde kerk in nieuw-gotische stijl. Daarentegen volgden de metalen draagkolommen - als eerste voor een kerkgebouw - de nieuwe mode, en zijn van een onwerkelijke slankheid. De *Pont des Arts* en de Hallen golden als de eerste niets verhullende kunstwerken. Herkenningspatronen uit de traditie bleven daar achterwege of tot decoratieve details beperkt. Met uitzondering van de met #gemerkte gebouwen zijn negentiende eeuwse monumenten vandaag nog te bezoeken: De vertrekhallen van kopstation Est (1849) en kopstation Nord (1864); de *Bibliothèque Ste. Geneviève* (1850), de *Orangerie* (1852); de veemarkthal van *La Villette* (1867); *Bon Marché*, het eerste warenhuis ter wereld (1876); voetgangersbruggen (*passerelles*) over het *Canal de Saint-Martin* (c1880); de Eiffeltoren en de machinehal# van de wereldtentoonstelling (1889); de tentoonstellingshal van het *Grand Palais* (1900). In het ►Nawoord wordt de aandacht gevestigd op markthallen buiten Parijs, met tips voor bezoekers.

Binnen de immense afmetingen van de Hallen kon op iedere plek in het interieur de dagverse koopwaar op kleur en textuur worden beoordeeld, hiertoe in staat gesteld door de met veel glas bezette paviljoens. Zij behoefden slechts door minimale materialiteit in staal ondersteund te worden. Al in 1913 stelde een commissie voor de Hallen te verplaatsen. De verstopping en de stankoverlast op de aangrenzende representatieve zaken- en regeringswijken werden reeds toen als ongewenst ervaren. Kort na 1900 waren de Hallen ook per metro bereikbaar geworden. Ook nu nog (2010) is de halte *Châtelet- Les Halles* het belangrijkste en drukste ondergrondse knooppunt.

Men wilde meer open ruimten in het stedelijk weefsel. Tot dan bleef het stadsgroen beperkt tot de parken en de bomenrijen die de boulevards begeleidden. In het licht daarvan ontwierp de architect Le Corbusier zijn utopische voorstel "Plan Voisin" voor een meer open stad (1925). In dit voorstel werden de Hallen, samen met grote delen van de rechter Seine-oever, denkbeeldig van de kaart geveegd en vervangen door hoge torens geplaatst op een groene ondergrond welke doorkruist werd door een wegenpatroon. Het plan maakte geen

schijn van kans op realisatie maar wist de ogen te openen voor nieuwe visies met betrekking tot ruimtelijke inrichting.

Er was veel over te doen om de Hallen te slopen en de marktfuncties te verplaatsen. Dit ging gepaard met veel discussie en verzet. De Hallen waren op meerdere fronten onmisbaar geworden: functioneel en sociaal maar ook architectonisch. Zij waren van grote invloed geworden op de sfeer en identiteit van juist deze stad. Uiteindelijk werden de marktfuncties rond 1970 verplaatst naar Rungis buiten de stad, weg van het publiek, het werkterrein van handelaars en overslagbedrijven. De kleinschaligheid waarvan sprake was tussen individuele handelaren en individuele kopers werd grootschaliger; winkelketens en voedselketens betraden de stad.

De stadsmuren waren in de voorafgaande jaren omgevormd tot rondweg, de *Périphérique*; het inwonertal daarbinnen was toen niet veel afwijkend van dat in 1905, echter er was veel meer verkeersdruk (zoals vermeld was de bevoorrading van de Hallen al lang een groot probleem.), terwijl de buitenwijken qua inwonertal waren toegenomen van 1,3 tot 5,7 miljoen mensen. De plaats van de oorspronkelijke Hallen is vandaag de dag te vinden tussen de Rue Berger en de Rue Rambuteau in het 1e arrondissement. Het gebied werd vanaf 1979 omgevormd tot een min of meer wanordelijk stadsdeel met een park en een winkelcentrum. Uit onvrede daarmee werd opnieuw ingegrepen. Vanaf 2016 vindt men ter plekke een multifunctioneel centrum onder een overweldigend dak. Dit centrum is grotendeels ondergronds. Het grootschalige dak uit glas en staal zou de herinnering aan de Hallen levendig kunnen houden. Tot aan het besproken ronde *Bourse*-gebouw is er een stedelijk park: lucht en groen voor de stedeling.

hsn / publ. mei.2011 - herz. apr. 2016

Lees ook: Nawoord ▼

Nawoord

De Hallen van Parijs

► Parijs volgens Emile Zola

tekst toegevoegd mei 2013

In de vroegste uren bereikt het voedsel voor haar bewoners de stad. Als het daglicht aanbreekt hebben de voerlieden er al uren opzitten. Met paard en wagen naderen zij de door gaslantaarns verlichte stad, welke zich markant op een heuvel aftekent. In het opkomende zonlicht schittert 'de machtige moderne machine' zoals de gloednieuwe Hallen door Zola wordt aangeduid: 'een geweldig werkstuk en dat nog maar een schamel begin is van wat we verder in de twintigste eeuw nog te zien zullen krijgen'. De geschoolde banneling Florent bereikt Parijs, als verstekeling meegevoerd tussen kolen en knollen op een groentekar. Een rondhangende kunstenaar laat de zojuist gearriveerde man kennis maken met de Hallen. Emile Zola kan in zijn roman *'De buik van Parijs'* deze omgeving zodoende vanuit uiteenlopende belevingen beschrijven. De kunstenaar raakt opgewonden van de weelderige vormen en kleuren die de bergen groenten op hem maken. De bezitloze banneling voelt zich tot het stelen van een wortel genoodzaakt, maar raakt mismoedig van de gulzige bergen voedsel die hem in zijn knagende honger ontberen. Niet alleen de Hallen, maar ook de omliggende straten zijn

vervuld van het markttumult. Florent raakt thuis bij enkele families in het omliggende woonkwartier. Ook in hun huizen en winkels is het voedsel dominant; doordringend in geuren van verse vis of vleespotten. Geldzorgen, pesterijen en jaloezietjes markeren het leven tussen de families en de buurtgenoten. Het negentiende eeuwse leven van kleinburgerlijkheid moet daarmee getekend zijn. De voorzichtige republikein Florent lijdt hieronder maar houdt stand. De lezer krijgt in deze vertelling een goed beeld van het leven in het hallenkwartier rond 1870. Een hectischer oord op aarde leek niet te bestaan. In de wijk van de overdrukke markten, achter de voordeuren het gekrakeel binnen de nauw behuisde families, in de achterkamers van de café's de verhitte politieke discussies. Geen wonder, Florent gaat meer en meer naar het platteland verlangen... Maar de zachtvaardige revolutionair zou de stad moeten verdragen, om daar op een goede dag de keizer te kunnen verdrijven. Het complot mislukte. Het Gerecht verbande Florent opnieuw uit de stad, met instemming van 'de fatsoenlijke mensen' rond de Hallen.

(*De hervormingen van de stadsplattegrond onder Baron Haussmann waren tussen 1853 en 1870, de Frans-Duitse oorlog was in 1870, de Parijse Commune met straatopstanden was in 1871. De roman van Zola, verschenen in 1873, lijkt zich af te spelen tijdens de Commune, maar deze was veel bloediger dan in het boek beschreven wordt*).

► Parijs volgens Walter Benjamin

In zijn onvoltooide reeks beschouwingen *Passagewerk* onderzoekt Walter Benjamin de grootstedelijke opkomst van Parijs in de 19de eeuw. Samenkomend op een klein gebied moesten steeds grotere groepen mensen (leren te) bestaan. De elite en de middenklasse evengoed als een omvangrijke verpauperde onderklasse kwamen elkaar doorlopend tegen op straat, in winkelpassages, café's en andere openbare gelegenheden. Er bestond op enig moment zelfs behoefte aan het herkennen van menselijke "types" aan de hand van uiteenlopende uiterlijke kenmerken. Nieuwe omgangsvormen en gedragscodes kwamen tot ontwikkeling. Prikkelend wordt beschreven hoe het openbare leven zich door de introductie van gasverlichting uit kon breiden tot de avond en de nacht: de verlichtende sterrenhemel was voor de stad overbodig geworden en de *ville lumière* een feit. Ondanks de sensatie deel te mogen nemen aan steeds verbeterende toekomstverwachtingen bleef het individu geconfronteerd met aloude verlangens, dromen, en eigenaardigheden, alsmede tot een zucht naar ontspanning. Binnen dit tweespalt – melancholie en verlangen - worden de leefwijze en de gedachten van Baudelaire uitvoerig beschouwd. Meer dan ooit werd het woonappartement een vrijplaats voor het individu op zoek naar zijn identiteit. Benjamin richt zijn aandacht op vele kleine en ogenschijnlijk onbeduidende facetten van het dagelijks leven om met het samenspel daarvan de grote systematische ontwikkelingen van de maatschappij op het spoor te kunnen komen. Meer nog dan als benodigdheden van nut worden producten belangrijk als begeerlijke koopwaar. Hij onderzoekt hoe de bevolking vertrouwd raakte met het consumeren van steeds nieuwe producten waarbij de behoefte aan vermaak - al of niet bewust - werd ingezet als smeermiddel: fraaie winkeletalages, modehuizen, boulevardbladen, affiches, de wereldtentoonstellingen enz.

Walter Benjamin's 'Passagewerk' (1940) kan overigens als een doorwerking beschouwd worden op Georg Simmel's blikverruimende essay 'Die Groszstädte und das Geistesleben' (1903).

► Parijs volgens Eugen Weber

Door een enkeling zoals de publicist Pierre Patte werden de nadelen van een groeiend Parijs al in de achttiende eeuw ingezien: de slechte bereikbaarheid, smalle straten, onveiligheid en vervuiling. Hij deed voorstellen tot verbetering zoals de afvoer van rioolwater en vuilnis. Vooral vertegenwoordigers uit de medische stand deelden die zorg.

In het boek *Frankrijk, fin-de-siècle* van historicus Eugen Weber wordt het dagelijks leven in Parijs van de hier behandelde periode nader gereconstrueerd. De boekbespreker M. Zeeman karakteriseerde dit boek treffend als een "archeologie van de sensibiliteit". Parijs beschikte tot laat in de 19de eeuw niet over vers water. De rivier de Seine combineerde tot dan de levering van vers water met de afvoer van vervuild water. De beschrijvingen van de negentiende eeuwse hygiëne zijn voor de hedendaagse lezer niet minder dan weerzinwekkend. Reinheid moest letterlijk worden aangeleerd. In 1895 fulmineert een bekende Parijzenaar, gewend aan de lampetkan, tegen de komst van kranen: je kon een kraan niet verplaatsen en dat maakte het wassen erg lastig. De aansluitingen van de woonappartementen op vers stromend water en op rioleringen begonnen pas na 1903 langzaam gemeengoed te worden. De persoonlijke verzorging werd belangrijker, het lichaam bewuster en veel meer belevend ervaren. Ogenschijnlijk minder opmerkelijke ontwikkelingen konden daarin van onmisbare betekenis blijken. Zoals het voorbeeld van de spiegel. Deze attributen waren tot dan onbetaalbaar, maar kwamen dankzij nieuwe produktietechnieken binnen een veel ruimer handbereik. Er ontstond een lichaamscultuur die niet eerder bekend was en zich met de opkomst van sportbeoefening nog veel verder zou ontwikkelen. De levensstandaard verbeterde binnen enkele generaties, ook voor de laagste klassen. Weber behandelt enkele ook bij Benjamin behandelde aspecten wat uitvoeriger. De enorme toename van picturale prikkels in het stadsleven wordt in voorbeelden toegelicht. In het boek wordt verder aandacht besteed aan de omgangsvormen: de confrontatie tussen tot dan vrijwel gescheiden sociale klassen en voor elkaar vreemde stadsbewoners op straat, in winkels en in het openbaar vervoer.

De negentiende eeuw was er een van onzekerheid en nervositeit. De Franse staatsvormen wisselden steeds, met de interne machtsverhoudingen mee. De werkende klasse bevocht de emancipatie. In de verhoudingen met het buitenland keerden spanningen en oorlog regelmatig terug. Parijs was het onbetwiste brandpunt van Frankrijk. Menig Parijzenaar wilde in zijn metropool zelfs het centrum van de wereld zien. Het Franse spoorwegennet werd aangelegd in een stervormig patroon: dertien hoofdsporen lopen naar de hoofdstad en vinden hun eindpunt op loopafstand van de Seine. De verhoudingen en de verschillen tussen Parijs en het platteland worden door Weber belicht. Veel aspecten van het veranderend stadsleven en van de vorming tot een moderne natie worden in dit boek onder de loep genomen.

► Parijs volgens Carolyn Steel

tekst toegevoegd mei 2013

Zelden is de karakteristiek van de moderne stad beter onder woorden gebracht dan door Carolyn Steel in haar boek *'De hongerige stad'*. De compacte stad is de ideale habitat voor handel, warenproductie, dienstverlening en meer. Maar aan de voedselproductie, als levensvoorwaarde voor haar inwoners, kan zij binnen haar grondgebied niet voldoen. Daarvoor moet de stad permanent een beroep te doen op de voedselleveranties door de agrarische buitengebieden, waar die ook gelegen zijn. Steel oppert dit als een eeuwigdurend dilemma, zeker als de verplaatsingen duur en onhoudbaar worden. Overigens geldt hetzelfde voor de niet in dit boek behandelde bouwstoffen voor de materialisatie van de stad. Dit is een gezichtspunt

dat vóór de tijd van de ecologische bewustwording lange tijd over het hoofd is gezien. Met de Hallen van Parijs als voorbeeld - vergelijkbaar met de nog levendige soukhs in oriëntaalse steden - verdween vooral de kleinschalige en fijnmazige voedselvoorziening van individuele handelaar tot individuele koper steeds meer uit de stad (HS).

►Parijs volgens Charles Meryon

De etsen van Charles Meryon (1821-1868) zijn realistisch, soms weliswaar met bizarre toevoegingen. Zij geven een inzicht in de hier besproken aspecten van het dagelijks leven: het leven in de straten van de volkswijken, de markten, de Seine-oevers. De taferelen aan de Seine-oevers geven een beeld van de doorslaggevende betekenis van de rivier met zijn bruggen en aanvoer van waren per schip. De winning van drinkwater en de afvoer van afvalwater vindt er plaats. Wasplaatsen, looierijen, het badhuis en het lijkenhuis bevinden zich in of onmiddellijk aan de rivier. Flaneurs en hengelaars alom. Weber beschrijft hoe het toenemend besef van hygiëne in deze periode, snel na het ontstaan van prenten als deze, tot ingrijpende veranderingen zouden leiden. Het raadplegen van de bijschriften bij de prenten is wel gewenst: Meryon gebruikt regelmatig oudere prenten als bron van inspiratie. Hierdoor is moeilijk te zien of een scène werkelijk 19de eeuws is. In enkele prenten komen bizarre toevoegingen voor: een hulpeloze drenkeling in de Seine of een macabere vlucht roofvogels boven de stad. Het zijn symbolen die ontsproten uit de persoonlijke betekenisverlening van een kunstenaar die zich intens bij het leven in de stad betrokken voelde.

►Markthallen in Franse plaatsen.

tekst vernieuwd: juli 2012

In tal van Franse plaatsen, ook wel in andere Zuid-Europese landen, zijn veel overdekte markthallen nog intact. Verbeteringen in de landbouw alsmede geïntensiveerde handelsbetrekkingen, welke zeker ook over water plaatsvonden, moeten daartoe belangrijke aanleidingen zijn geweest. Vanaf de twaalfde eeuw vonden deze ontwikkelingen vooral hun oorsprong vanuit de landstreek Champagne (Fr.). Ook het voorland van de Pyreneeën - waaronder de karakteristieke bastidesteden - raakte rijk bedeed met grotere en kleinere hallen. Vanaf de eerste markthallen waren het feitelijk niet meer dan ingenieus gekonstrueerde overkappingen. Gedekte dakconstructies op kolommen, alzijdig open en vrij toegankelijk. Bij regenachtige weersomstandigheden fungerend als een reusachtige paraplu, bij zonneschijn als een even grote parasol. De oudste nog bestaande hallen vervullen vanaf die late Middeleeuwen in vrijwel ongewijzigde vorm hun centrale functie in het openbare leven. De uitvoering in hout werd in de negentiende eeuw opgevolgd door metaal. Daarmee konden de hallen groter worden, wat aansloot op de toegenomen productenstroom voor de aanwassende bevolking. Deze grotere hallen kregen meestal afsluitende gevelwanden, met een meer afgeperkte relatie met het buitenleven tot gevolg. Door gebruik te maken van de ijle materialiteit van metaal en glas kon echter een transparante binnenruimte ontstaan waarin dagverse waren in vrijwel onbelemmerd daglicht stonden uitgesteld. Het benaderde de beleving van een glaspaleis; een nieuw soort aantrekkelijkheid waarbij de toeloop verzekerd bleef.

Enkele van de recentere hallen werden gekonstrueerd uit gewapend beton (Juvisy-sur-Orge, 20eE; Montauban, 20eE).

In sommige gevallen was de hal direct aan water gesitueerd; een voordeel in de tijd waarin de binnenwateren nog van evident belang waren voor de aanvoer van marktproducten (Bayonne, 19eE; Colmar, 19eE).

Alle markthallen gaan in hun eenvoud terug tot de basis van de architectuur. Ook varianten op het archetypische éénbeukige grondplan bleven eenvoudig: het driebeukige grondplan, het vierkante of het zeldzaam voorkomende ronde grondplan (Auvillar, 19eE). Het terughoudende uiterlijk maakt de markthallen veelal onopvallend - wat als een kwaliteit kan worden opgevat - tot het moment dat de beschouwer valt voor haar ongecompliceerde helderheid.

BEZIENSWAARDIGE MARKTHALLEN IN FRANKRIJK

Auvillar, Midi-Pyrénées

Hierna volgt een selectie van bezienswaardige markthallen in Frankrijk. Alle genoemde varianten zijn daarin opgenomen, er is mede gelet op de kwaliteit van de stedelijke inpassing. Uiteraard zijn niet alle markthallen dagelijks in bedrijf.

(ht= houten constructie / mt= metalen constructie / bt= gewapend betonconstructie)

regio Normandie resp. Bretagne: Saint Pierre-sur-Dives *(st+ht-16eE); Plouescat (ht-16eE);

Fauët (ht-16eE)

regio Poitou-Charentes: Angoulême (mt-19eE); La Rochelle (mt-19eE)

regio Aquitaine: Monpazier (ht-14eE); Villeréal (ht-15eE); Belvès (ht-15eE); Bayonne

(mt-19eE); Salignac-Evignes *(st+ht-13eE)

regio Midi-Pyrénées: Martel (ht-18eE); Saint-Céré (mt-20eE); Figeac (mt-19eE);

Revel (ht-14eE); Auvillar (ht-19eE); Foix (mt-19eE); Montesquieu-Volvestre (ht-18eE);

Montauban (bt-20eE)

regio Languedoc-Rousillon: Lagrasse (ht-14eE); Narbonne (mt-19eE); Beaucaire (ht-19eE)

regio Rhône-Alpes: Châtillon-sur-Chalaronne (ht-15eE); Valence** (mt-19eE)

regio Bourgogne: Dijon (mt-19eE); Nolay (ht-14eE)

regio Alsace resp. Franche-Comté: Colmar (mt-19eE); Belfort (mt-20eE).

regio Champagne-Ardennes: Aix-en-Othe (mt-19eE); Châlons-en-Champagne (mt-19eE)

regio Centre: Chartres (mt-20eE); Aschères-le-Marché (ht-18eE); Bracieux (ht-16eE)

regio Ile-de-France: Paris*** La Villette (mt-19eE); Saint-Denis (mt-19eE); Juvisy-sur-Orge

(bt-20eE); Milly-la-Forêt (ht-15eE); Méréville (ht-16eE)

*(st+ht): bij uitzondering een exterieur in steen (st) met houten dakkonstruktie (ht)

**Valence: buiten de luchtige marktverkapping op de Place Belat is er de fraaie muziekkiosk op de Champs de Mars.

***Parijs: zie ook de overige in de tekst genoemde gebouwen van Parijs, welke te bezoeken zijn.

han-snijders.nl